

37 . Braşov | Punct: Zidurile de Sus | Anul: 2005

Anul: 2005

Cod RAN: 40205.04

Perioade: Evul Mediu, Perioada modernă

Epoci: Evul Mediu, Perioada modernă

Tipuri sit: amenajare/construcție

Categorii sit: Apărare (construcții defensive)

Autori: Ionel Bauman, Stelian Coşuleţ

Instituții: Muzeul Judeţean de Istorie Braşov, Muzeul Judeţean de Istorie Braşov

Raport

Săpăturile arheologice de salvare efectuate la fortificațiile medievale ale Braşovului în zona După Zidurile de Sus situată între Bastionul Țesătorilor de In și Bastionul Frânghierilor s-au desfășurat în perioada 15 iunie-15 august 2005 la solicitarea proiectantului general SC ADA BV SRL. Campania anului 2005 o completează pe cea din anul 2003 când zona a fost cercetată parțial. Scopul săpăturii a fost acela de a furniza date specifice pentru întocmirea proiectului de restaurare. Finanțarea cercetării a fost asigurată de Consiliul Judeţean Braşov.

Începutul edificării sistemului de fortificații medievale a Braşovului este plasat documentar la sfârșitul sec. XIV. În linii generale, la acest palier temporal, se poate afirma că fortificațiile erau perimetrare, formate dintr-o incintă de zid întărită de turnuri de apărare și turnuri de intrare. În această din urmă situație turnurile aveau la bază intrări ample ce permiteau atât accesul pietonal cât și cu mijloace de transport. În unele zone este posibil ca incinta de zid să fi fost suplinită de val din pământ. În mod necesar incinta, fie din zid, fie din val de pământ, era precedată de șanțuri de apărare, unele dintre ele uscate, altele cu apă.

Primele invazii turcești în Tara Bârsei impun amplificarea sistemului de fortificații. Documentar, aceasta se întâmplă în primul sfert al veacului XV, când încep a fi realizate bastioane și porți de intrare, unele dintre ele dezvoltate prin înglobarea vechilor turnuri de apărare și intrare. Amplificarea fortificațiilor brașovene va continua și în sec. următoare, atingând maxima extensie la mijlocul sec. XVII, odată cu construirea Bastionului Aurarilor. Reparate și întreținute în repetate ocazii, fortificațiile medievale ale Braşovului vor rezista timpului până la jumătatea sec. XIX, când, parte dintre acestea, încep a fi demolate pentru a face loc unor noi comenzi sociale.

Săpăturile arheologice din anul 2005 completează cercetările de profil începute în anul 2003, când s-au trasat și cercetat parțial numai secțiunea S I și secțiunea S II figurate în planul general al cercetării, plan anexat prezentului.

Scopul cercetării arheologice a fost obținerea și furnizarea de date de profil necesare întocmirii proiectului de restaurare.

Pe teren s-au trasat cinci secțiuni figurate pe planul general de săpătură sub denumirea de secțiunea S I, secțiunea S II, secțiunea S III, secțiunea S IV și secțiunea S V. Scopul secțiunilor a fost relevarea existenței, a tehnicii de realizare și a dimensiunilor șanțului de apărare ce preceda incinta, precum și a turnurilor de apărare, în această zonă - potrivit surselor documentare – în număr de patru, părți constitutive, alături de zidul de incintă, ale fortificațiilor medievale.

Secțiunea S I

Secțiunea S I, trasată în anul 2003 și continuată în anul 2005, are dimensiunile de 40 x 2m și intersectează șanțul de apărare și incintă. În campania din anul 2003 s-a putut stabili lățimea șanțului de apărare ce preceda incinta propriu-zisă, lat de 10,75 m, și delimitat de incinta propriu-zisă și un parapet din

piatră de carieră ușor fasonată legată cu mortar hidraulic de slabă calitate, parapet paralel cu zidul de incintă medieval. Redeschiderea secțiunii S I în anul 2005 a fost necesară întrucât trebuiau stabilite și alte elemente constitutive ale șanțului, precum și adâncimea și traseul acestuia.

Astfel în imediata apropiere a zidului de incintă se afla o bermă din pământ bătătorit ce facilita rondul. Berma are o lățime de cca. 2 m și a fost surprinsă la adâncimea de $-0,60$ m față de nivelul de călcare actual. Șanțul cobora în pantă abruptă până la adâncimea de $-2,50$ m față de nivelul actual de călcare, și se încheia cu parapetul de piatră descris mai sus, ce prezintă particularitatea înclinării către E, către muntele Tâmpa. Înclinarea este moderată, iar lățimea parapetului determinată în zona din imediata vecinătate a Bastionului Țesătorilor este de 1,25 m.

Partea superioară a bermei poate fi considerată ca fiind nivelul de călcare și de construcție medieval. De la acest nivel s-a pornit la realizarea tălpii incintei, situată la $-0,50$ m față de nivelul superior al bermei, prin săparea unui șanț de fundație în pământul lutos al zonei. Dacă adâncimea de fundare a incintei de zid a putut fi precizată nu același lucru se poate spune despre parapetul ce delimita cealaltă latură a șanțului de apărare. În mod paradoxal parapetul are o adâncime de fundare mai mare, identificarea acesteia urmând a fi relevată prin cercetări ulterioare.

Din observarea terenului la suprafață, șanțul de apărare, un șanț „uscat” nu un șanț „cu apă”, continuă paralel cu incinta de zid pe o distanță de încă cca. 90 m. Ca o problemă de viitor legată de cercetarea șanțului și a elementelor sale constitutive și de dimensiuni, apare ca necesară trasarea unor noi secțiuni în zona încă neafectată de structuri moderne – căi de acces, clădiri, ș.a. – în vederea confirmării datelor observate în secțiunea S I și, posibil, obținerea de date suplimentare.

Secțiunea S II

Suprapune unul din turnurile de apărare ale incintei fortificate. Tehnic, turnul este figurat în prezentul raport sub denumirea turnul T I.

Săpătura a stabilit elementele de construcție, planimetria, precum și nivele constitutive ale turnului, plecând de la nivelul de călcare în turn aflat la $-3,28$ m față de orizontala trasată de noi.

Turnul T I este construit din piatră de carieră ușor fasonată, legată cu mortar de var și nisip de bună calitate. Ca o particularitate constructivă este de remarcat faptul că piatra fasonată de al exteriorul și interiorul turnului este de dimensiuni mai mari, de cca. 0,30-0,40 m, este fasonată mai atent către părțile ce rămân în exterior, spărturile rezultate de la fasonare precum și piatră de mai mici dimensiuni, de până la 0,20 m, fiind folosite la construire miezului zidului, în amestec cu o cantitate mare de mortar. Această particularitate constructivă a fost observată și la celelalte turnuri cercetate precum și la incintă, ceea ce sugerează contemporaneitatea realizării lor. Turnul T I are plan patrulater și are dimensiunile exterioare 6,30 x 4,87 m. Grosimea zidurilor este inegală: zidurile perpendiculare pe incintă au puți peste 1 m, în timp ce zidul paralel cu incinta are 1,45 m, acționând probabil ca un contrafort într-o zonă cu înclinați mare. Nivelul de călcare medieval în turn este situat la $-3,28$ m față de Wagriss, și, plecând de la acesta, pe verticală, se eșalonau patru nivele de depozitat și locuit, cu înălțime variabilă cuprinsă între 2,50–2,80 m. Separația nivelelor se făcea prin tavane pe grinzi, cu excepția nivelului al treilea al turnului ce pare a fi fost boltit cu cărămidă. La acest nivel este plasată și intrarea în turn practică din interiorul incintei prin intermediul galeriei de apărare.

Secțiunea S III

Secțiunea S III a fost trasată peste un al doilea turn adosat incintei.

Turnul T II are, spre deosebire de turnul T I, un plan semicircular cu dimensiunile exterioare de cca. 7,30 x 5,50 m, el fiind mai mare decât turnul T I. Și planul este diferit, această dispoziție planimetrică fiind mai puțin uzitată în contextul general al fortificațiilor medievale: semicircular și nu rectangular. Este construit din piatră de carieră, ușor fasonată, legată cu mortar de var cu nisip, prezentând aceiași particularitate constructivă ca și turnul T I: piatră fasonată de dimensiuni mari la exterior și interior, emplecton din piatră de spărtură și piatră de dimensiuni mai mici înecată în mortar ce constituie miezul zidului. Grosimea zidului turnului este egală, oscilând în jurul valorii de 1,52 m. Intrarea în turn se practica

prin două uși, una situată la nivelul al doilea al turnului și alta situată la nivelul al treilea, ce corespunde, analog cu turnul T I, galerie de rond al incintei. Camera de la nivelul al treilea era, ca și cea de la turnul T I, boltită cu cărămidă și servea foarte probabil ca locuință. Celelalte două nivele din cele patru pe care le avea turnul erau, ca și încăperea de la nivelul întâi, folosite, probabil, ca și depozite de armament și muniție, ca depozit de alimente.

Cu excepția camerei boltite cu cărămidă, separația dintre nivele era realizată de tavane din lemn pe grinzi, așa cum o demonstrează orificiile de încastrare în zidăria din piatră.

Secțiunea S IV

Secțiunea S IV a fost trasată peste un al treilea turn, turnul T III, ce face parte din incinta fortificată. Acest turn revine la dispoziția de plan rectangular. Are laturile de 6,90 x 4,50 m și este construit din piatră de carieră ușor fasonată, legată cu mortar de var cu nisip. Prezintă și el particularitatea constructivă observată la turnurile T I și T II: „cofrag” din piatră fasonată și emplecton din spărturi de piatră înecate în mortar. Grosimea laturilor este egală, ea fiind măsurată ca având 1,50 m. Intrarea în turn se făcea dinspre interiorul fortificațiilor printr-o ușă situată la nivelul al doilea al construcției. Nivelul de parter era ocupat de o deschidere amplă, boltită semicircular, practică atât în zidul de incintă cât și în peretele nord-estic al turnului. Surmontată de o boltă de asemenea semicirculară, din cărămidă, neangajată la extremități, ceea ce sugerează existența unei/unor herse ce blocau accesul, intrarea are lățimea de 2,70 m și înălțimea de 2,75 m. Hersele, elemente ale fortificațiilor militare medievale, erau ridicate din încăperea situată la următorul nivel, al doilea, încăpere care, în cazul intrării din turnul T III era și ea boltită cu cărămidă, podeaua încăperii situată la nivelul următor, al treilea al turnului, fiind susținută de grinzi încastrate în zidărie. La o dată pe care actualmente nu o putem preciza, intrarea a fost zidită la ambele extremități ale sale. În sfârșit, studiul paramentului indică și la acest turn existența a patru nivele, cele două nivele superioare, al treilea și al patrulea fiind separate de tavane pe grinzi de lemn.

Secțiunea S V

A fost trasată suprapunând un al patrulea turn adosat incintei, turnul T IV. Este și acest turn unul de plan rectangular. Construit din piatră de carieră ușor fasonată legată cu mortar hidraulic, are o intrare practică dinspre interior situată la nivelul al doilea, zidită, închisă la o dată ce nu poate fi precizată. Dimensiunile exterioare ale turnului sunt 6,12 x 5,10 m și, ca și celelalte turnuri ale incintei, pare a fi avut patru nivele, din care astăzi se păstrează numai două. Grosimea laturilor este diferită: cele două laturi perpendiculare pe incintă au amândouă câte 1m grosime în timp ce latura paralelă cu incinta are grosimea de 1,20 m, acționând, probabil, ca un contrafort într-o zonă ce avea înclinație mare. Descoperirea laturilor la aceeași adâncime față de nivelul de călcare actual sugerează demolarea intenționată a turnului, ceea ce nu este cazul pentru celelalte trei turnuri, care s-au prăbușit prin abandonare și nefolosire.

Materialul arheologic constă din materiale de construcții: cărămizi de diferite dimensiuni, țigle și olane fragmentare, scoabe și cuie de metal, apoi din ceramică smălțuită: vase de diferite forme și dimensiuni, cable fragmentare, și, în sfârșit din piese de metal cum ar fi balamale de ușă, piese componente ale unei instalații de ridicat.

Fără a avea posibilitatea analizării în amănunt a materialului arheologic recoltat putem totuși aprecia că el aparține unui orizont temporal cuprins între sfârșitul sec. XVII, sec. XVIII, datând, mai degrabă, perioada de abandonare a turnurilor decât cea de edificare.

Concluzii:

Cercetările arheologice au confirmat existența în zonă a patru turnuri de apărare, părți componente ale incintei medievale. S-au putut stabili cu maximă precizie dispoziția planimetrică și de elevație, dimensiunile fiecărui turn în parte. Ca o noutate absolută se relevă existența turnului de plan semicircular precum și a turnului de intrare, singurul cunoscut până acum pe latura estică a fortificațiilor medievale ale Brașovului. De asemenea precizarea elementelor constitutive și a dimensiunilor șanțului de apărare pot fi considerate ca o contribuție însemnată a cercetărilor de profil din zonă.

În ceea ce privește datarea descoperirilor, în lipsa unor piese arheologice care să o precizeze cu cât mai

multă exactitate, ea poate fi făcută numai pe bază documentară și comparativă. Să facem remarca că un al cincilea turn al zonei este un punct de plecare pentru edificarea Bastionului Țesătorilor de In și cunoscând documentar că acesta este edificat în primul sfert al sec. XV, putem admite datarea descoperirilor din zona După Zidurile de Sus anterior anului 1421. Cu alte cuvinte incinta de zid, turnurile și șanțul de apărare pot aparține unui orizont temporal cuprins între sfârșitul sec. XIV și primul sfert al sec. XV, deci unei prime faze de realizare a fortificațiilor medievale ale Brașovului.

În consecință, pentru proiectul de restaurare, se impune tratarea unitară a tuturor elementelor constitutive ale fortificațiilor de După Zidurile de Sus: zid de incintă, turnuri și șanț de apărare. Conservarea și restaurarea lor, valorificarea lor, trebuie privită ca un tot unitar cu atât mai mult cu cât avem la dispoziție aproape toate detaliile de construcție aferente acestora.

Informații suplimentare online

[Raportul 3326 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapserver Cimec.ro](#)
